

The following scientific approaches are included into methodological support: culturological, psychological and historical, axiological and communicative, dispositional and identificatory, art and personalized, hermeneutic.

Keywords: *personification, personalization, personalization technology, scientific approaches and pedagogical conditions, vocal training, future teachers of music*

УДК 378.013+784

Мен Сіан

ОРГАНІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОГО ДОСВІДУ СТУДЕНТА-ВОКАЛІСТА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті актуалізовано проблему формування художньо-комунікативної компетентності студентів через організацію відповідного художньо-комунікативного досвіду. Подається уточнене визначення поняття «художньо-комунікативний досвід»; представлені основні актуальні аспекти досліджень художньо-комунікативної сфери вчителів музики, зокрема, майбутніх викладачів вокального мистецтва. Розкривається смисл відмінностей набуття та формування досвіду; представлена організаційна стратегія щодо створення умов оптимізації набуття художньо-комунікативного досвіду студентів-вокалістів, майбутніх викладачів вокального мистецтва.

Ключові слова: *досвід, художня комунікація, художньо-комунікативний досвід, організаційні форми, майбутні викладачі вокалу.*

Категорія досвіду останнім часом застосовується дослідниками достатньо часто. Це зумовлено тим, що саме досвід включений до структури фахових компетентностей, відрізняючи їх феноменологію від колись актуальних ЗУНів (знання, уміння, навички). Відомо, що категорія «досвід» спочатку розглядалася як суто духовна сфера особистості. Вже після активного розвитку праксеології як наукового підходу категорія «досвід» стала застосовуватися до практики. У педагогіці ця категорія розглядається доволі широко і поєднується зі словами, які конкретизують сферу його накопичення: пізнавальний досвід; емоційний досвід; суспільний, фаховий досвід тощо.

Як відомо, сучасний етап розвитку педагогічної науки характеризується домінування комунікативної парадигми. Це зумовлено стрімкою відкритістю інформаційних технологій, які розширили сферу спілкування, майже знищили її граничні перешкоди. Іншою, більш науковою причиною є актуалізація міждисциплінарних досліджень, котрі спонукають до наукового діалогу та екстраполяції його результатів до дослідницької та педагогічної практики. Наступним чинником є глобалізація сучасного світу, яка зумовила виникнення феномену полікультури. Останній має реальні виявлення в різних державах світу. Полікультурні реалії активно сколихнули процеси міжкультурних зв'язків і діалогу у галузі мистецтва та мистецької освіти.

Полікультура стала чинником спеціальної підготовки вчителів музики, яка передбачає їх компетентність в специфічній сфері музичної культури, та освіти, навіть світових методиках у різних світових методиках. До формування комунікативної моделі фахівці, зокрема й вчителів музики, долучають компетенції, що охоплюють підготовку до роботи в умовах полікультурного середовища (У Іфан [5]), отже відповідно до них має формуватися й досвід.

Досвід, як фахове утворення, зумовлений видами художньо-творчої діяльності. Недарма більш вживаним в мистецькій освіті є поняття «художньо-комунікативний досвід», оскільки в основі художньої, зокрема й музичної творчості знаходиться процес прямого або опосередкованого спілкування або з твором мистецтва, а також з приводу мистецтва (О.Сохор, А. Пілічаускас, М.Каган).

Художньо-комунікативний досвід є процесом та результатом спілкування особистості з мистецтвом. Слід враховувати, що цей процес так чи інакше здійснюється

об'єктивно і може бути керованим з боку викладачів, а може, навпаки, бути спонтанним. Між тим, набуття такого досвіду може бути більш ефективним за умов цілеспрямованого формування відповідних компетентностей на заняттях з музично-фахових дисциплін.

Педагогічної метою організації навчального процесу все ж такі залишається створення умов, завдяки яким набуття художньо-комунікативного досвіду ефективніше впливає на формування фахових компетентностей особистості вчителя музики.

У нашому дослідженні увага приділена підготовці майбутніх викладачів вокалу. Це студенти магістратури, які вже мають сформовані фахові компетентності у галузі вокалу і здатні вдосконалювати їх у напрямку вокально-виконавської та вокально-педагогічної підготовки. Але ці компетентності мають бути піднесені на більш високий і якісний рівень, на якому формуються творча самостійність, прогностичні фахові уявлення щодо вокально-педагогічних результатів втілення відповідних методик. На цьому ж рівні актуалізується й полікультурний, полілоговий напрями підготовки. У їх межах має здійснюватися організація навчального процесу вокальної підготовки магістрів таким чином, щоб набуття художньо-комунікативного досвіду здійснювалося у двох вимірах: внутрішньому, індивідуально-творчому, і зовнішньому, під впливом цілеспрямованих організаційно-методичних ресурсів.

В основу дослідження покладено аналіз наукових джерел стосовно понять “досвід” та художнє спілкування, які стали підґрунтям застосування інтегрованого поняття «художньо-комунікативний досвід». Категорія досвіду в різних аспектах мистецької освіти застосована в дослідженнях Т. Гринченко, Т. Завадської, О. Мельник, В. Орлова, О. Олексюк, О. Ребрової, М. Сибірякової-Хіхловської, Т. Скорик, О. Хлебнікової, О. Шевнюк, О. Щолокової. Науковці розкривають смисл понять «естетичний досвід», «художньо-естетичний досвід», «музичний досвід», «художньо-ментальний досвід» тощо.

У нашому дослідженні звертається увага на дослідження щодо специфіки музичного спілкування, проблема якого розглядається крізь призму музичної соціології та естетики (А.Сохор, М.Каган). Комунікативність процесу художнього спілкування, за О.Рудницькою, переважно здійснюється у сприйнятті та інтерпретації музики [3].

Л.М. Опаренко досліджує феноменологію музичного спілкування крізь призму актуального буття музичного твору і характеризує інтонаційну взаємодію між композиторами, виконавцями та слухачами як інтерпретаційну жанрово-стильову систему [2]. І.Сипченко розкриває поняття «досвід художньо-педагогічного спілкування». Вона який інтерпретує його як глибоко особистісне, складне, системне утворення, котре відбиває певний художньо-естетичний рівень розвитку особистості та виступає процесом і результатом її взаємодії зі світом художніх цінностей, а також передачі цих цінностей учням. Особливості художньо-педагогічного спілкування дають підстави виділити в його структурі такі компоненти: мотиваційний, емоційний, пізнавальний, операційний та контрольний-оцінювальний [4]. Усе це говорить про багатшаровість феномену музичного спілкування.

Безпосередньо поняття “художньо-комунікативним досвіду знаходимо в окремих працях викладача вокалу, доцента консерваторії Гуан Чжо У Хуймін. Художньо-комунікативний досвід у концепції дослідниці – це процес та результат набуття певних знань, емоційних ставлень, умінь та практики їх застосування в художньо-виконавському та художньо-педагогічному процесах, в основі яких лежить сприйняття художньої інформації, її надання, творчій діалог як художньо-естетична співтворчість учасників комунікативних процесів. За переконанням дослідниці - це професійне якісне утворення, структуроване за логікою характеристичних ознак художньо-комунікативної сфери педагогіки мистецтва, яке складається з наступних компонентів: художньо-мовного, когнітивного; діалогічно-орієнтаційного, ідентифікаційного; творчо-розвиваючого, праксеологічного компонентів [6]. Між тим У Хуймін лише декларує наявність специфіки такого досвіду у майбутніх викладачів вокалу, але не конкретизує їх, визначаючи структуру комунікативного досвіду, який властивий викладачам музики взагалі.

Окрему увагу привертають методичні аспекти набуття такого досвіду. Мова йде про цілеспрямовані форми організації навчального процесу магістрів, що спираються на діалогічні форми творчої діяльності співака.

Стосовно організації набуття такого досвіду ми не визначили чітких рекомендації науковців. Можемо вказати на опосередковані дослідження. Так, наприклад, Чжай Хуань розробляє методику формування творчої інтерсуб'єктної взаємодії вчителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом і запроваджує організаційно-адаптивний етап [7]. Чжан Яньфен, розглядаючи методику формування вокальної художньо-виконавської підготовки, вказує на вокально-мовні й вокально-комунікативні особливості співу. При цьому увага науковця спрямовується на методику формування художньо-артистичних якостей і навичок у вокальній підготовці вчителя музики, до яких він включає *вокально-мовні і вокально-комунікативні навички* [8]. Отже, вважаємо за потрібне розкрити смисл організаційної стратегії щодо створення умов оптимізації набуття художньо-комунікативного досвіду студентів-вокалістів, майбутніх викладачів вокального мистецтва.

Враховуючи те, що категорія «досвід» є достатньо актуальною в людиноцентричній парадигмі освіти, зокрема й музичній, вкажемо на суперечливість її застосування в словосполученні «формування досвіду». З точки зору філософії, досвід набувається, а не формується (С.Д. Бузклубенко). Між тим, в педагогічних теоріях, особливо тих, що відбивають результати експериментальних досліджень, практики як такої, допускається словосполучення «формування досвіду». Багато спеціалізованих рад з педагогіки приймають це поняття як базове, ключове. Ця суперечність виникає тому, що досвід відносно людини є суто її надбанням, окреслений особистісними рисами, внутрішніми процесами, що призводять до перетворення не лише професійних, але й особистісних якостей. При цьому трансформації можуть бути як позитивного, так і негативного характеру залежно від отриманого досвіду. Така логіка застосовується на користь того, що досвід набувається. У педагогічному процесі для створення організаційно-методичних систем враховуються закономірності набуття досвіду. Для цього створюються педагогічні умови, обираються підходи та принципи, технології та методи, які зовні впливають на процес утворення та динамізації досвіду. Отже, це цілком зовнішні педагогічні ресурси, котрі впливають на особистість, на процес накопичення нею досвіду. Таким чином, з точки зору створення організаційно-методичних систем, досвід формується.

У нашому дослідженні увага повернута саме до організаційним аспектам набуття художньо-комунікативного досвіду. Нагадаємо, що організація як педагогічний процес є актуальним поняттям з позицій людиноцентричної парадигми. Вона орієнтована на набуття та формування досвіду кожної особистості в межах і відповідно до її потреб та можливостей. На думку І.Драч, «організація навчального процесу з позиції людиноцентричного підходу передбачає його побудову на основі взаємодії, співпраці та співтворчості. Створюване в освітньому процесі вищого навчального закладу середовище має допомагати суб'єкту «втягати» знання з власної діяльності, зі спостережень і сприймань, розкривати життєве значення об'єктів, що вивчаються, досягати принципи власних дій і керуватися ними у нових ситуаціях, сприяти розвитку уміння і бажання вчитися, готовності до роботи в умовах, що швидко змінюються [1].

Орієнтуючись на визначену тезу, вкажемо, що майбутній вчитель музики, зокрема вокального мистецтва, постійно знаходиться в нових ситуаціях. Це зумовлено зразками вокальних творів, над якими працює студент, практикою викладання, що передбачає гнучку методичну мобільність, особливо в процесі навчання співу, оскільки кожний має свій унікальний голосовий апарат. Процес сприймання музичних творів у контексті художньої комунікації є мотиватором аналітичної та оцінювальної діяльності, яка не може бути замкнутою, оскільки виникає закономірне бажання висловити свою точку зору, враження, оцінку тощо. Усе зазначене включається в систему організації набуття/формування художньо-комунікативного досвіду особистості викладача вокального мистецтва.

Такі позиції відносяться безперечно до організаційної сфери діяльності: йдеться про вибір навчальних форм, у межах яких зазначені процеси стають більш ефективними,

виразними та впливовими на особистість. До них можна віднести вокально-інтерактивні; ментально-комунікативні, образно-трансформаційні організаційні форми.

Вкажемо, що художньо-комунікативний досвід – це досвід опосередкованого спілкування з мистецтвом, точніше через твір (в процесі роботи над ним) з учасниками його створення, тобто композитором, виконавцями, поетом, що набуває рис голографічної проєкції художньої комунікації; а також спілкування з іншими з приводу творів мистецтва, що набуває діалогової та міжособистісної проєкції. Голографічна проєкція є більш складною, оскільки друга сторона спілкування, що представлена музичним твором, не має активно діючого учасника спілкування; натомість у другій проєкції сторони спілкування є досить активними. Між тим, складність виявляється у обох цих формах. Навіть у першому випадку, у процесі інтерпретації твору художнє спілкування передбачає більш глибоке занурення в процес його створення. Йому передуває художньо-дослідницький етап роботи, який здійснюється з метою визначення смислу інтонацій та образних констант твору. Останні можуть проходити від покоління до покоління та поєднувати усіх учасників у спільному розумінні художньої ідеї твору, співпереживанні та емоційному реагуванні на його смисл, не зважаючи на відсутність часової одномірної проєкції.

У другому випадку спілкування може бути більш поверховим, але це зовнішній фактор. На справді підготовка до такого спілкування також потребує ґрунтовних дослідницьких дій, аналітичної роботи тощо.

Обидві проєкції стимулюють процес художньої комунікації. Так, наприклад, вокально-інтерактивні організаційні форми застосовуються під час складання модульної атестації; вони передбачають застосування методів міні- проєктів, експрес дослідницької техніки, що здійснюється в спеціально спроектованих умовах, де швидкі питання вимагають швидких відповідей, але із застосуванням ІКТ. Ментально-комунікативні техніки організації передбачають опору на особистісно-інтелектуальну властивість індивіду, з яким передбачено спілкування. Для цього визначаються ключові риси, які враховуються під час складання ментальних карт спілкування. У них закладені покрокові результати спостережень за особистістю з метою створення платформи для художньо-тематичного спілкування.

Образно-трансформаційні організаційні форми передбачають створення таких умов навчання, в яких студенту пропонується стрімке перевтілення в той або інший образ зокрема в дуеті, тріо або в ансамблі. При цьому різні ролі виконує один студент. Такий досвід є цікавим, оскільки одразу формуються уявлення про різні образи героїв, їхні манери виконання, тобто відбивається характер через вокальну-мовну інтонацію. Зазначені організаційні форми включаються в модульні атестації, які проводяться або як міні-проєкти, або як творчо-самостійна робота.

В основі організації художньо-комунікативного досвіду лежить певна суперечність феноменологічного характеру, оскільки досвід відносно людини є її надбанням, зумовленим внутрішніми процесами та властивостями особистості. У такому сенсі будь який досвід набувається, накопичується самою особистістю. Між тим, усі процеси, що зв'язані з психічними станами людини мають внутрішньо-перетворюваний характер. Але на їх ефективність впливають спеціально організовані методичні системи, засоби, технології тощо. З цієї позиції досвід формується.

Отже, художньо-комунікативний досвід – це процес поступового оформлення комплексу фахового забезпечення спілкування з мистецтвом на опосередкованому рівні: через твір та його інтерпретацію, а також безпосередньо у спілкуванні з іншими стосовно художнього твору. Ці два види представляють голографічну та лінійно-локальну, але діалогічну проєкції художнього спілкування. Якщо перша проєкція більше спрямована на організацію досвіду інтерпретації вокальних творів, то друга – на педагогічний процес. У процесі формування, або накопичення художньо-комунікативного досвіду особистості домінують: вокально-інтерактивні; ментально-комунікативні, образно-трансформаційні та організаційні форми.

Література

1. Драч І. Загальнонаукові підходи до організації навчального процесу у вищій школі [Електронний ресурс] / І. Драч . – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8592/1/3.pdf>
2. Опаренко Л.М. Комунікативний аспект музично-виконавського висловлювання : автореф. Дис.. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтв. Спец. 17.00.03 – Музичне мистецтво/Л.М.Опаренко. – Л., 2007. –19 с.
3. Рудницька О. П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навчальний посібник / Оксана Петрівна Рудницька. – К.: ІЗИН, 1998. – 248 с.
4. Сипченко І.В. Значення досвіду художньо-педагогічного спілкування у професійному становленні майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / І.В.Сипченко. Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/3419/97/>.
5. У Іфан. Методика підготовки майбутніх учителів музики країни і Китаю до роботи в умовах полікультурного середовища: автореферат дис.. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. 13.00.02 –теорія і методика музичного навчання / У Іфан. – Київ, 2012. – 20 с.
6. У Хуймін. Художньо-комунікативний досвід: сутність поняття та структура / Хуймін У // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2015. – Вип. 18. – С. 61-66.
7. Чжай Хуань. Методика формування творчої інтерсуб'єктної взаємодії вчителя музики з дитячим вокально-хоровим колективом. Автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. 13.00.02 – теорія і методика музичного навчання / Чжай Хуань. – Київ, 2011. – 19 с.
8. Чжан Яньфен. Методика вокальної художньо-виконавської підготовки майбутніх учителів музики в університетах України і Китаю. Дис. ... канд. пед. наук спец. 13.00.02 – «Теорія і методика музичного навчання» / Чжан Яньфен. – Київ, 2012. – 253 с.

References

1. Drach Í. Zagal'nonaukoví pídkhodi do organízatsíji navchal'nogo protsesu u vishchíy shkólí [Yelektronniy resurs] / Í. Drach . – Rezhim dostupa: <http://lib.iitta.gov.ua/8592/1/3.pdf>
2. Oparenko L.M. Komunikativniy aspekt muzichno-vikonavs'kogo vislovlyuvannya : avtoref. Dis.. na zdobuttya nauk. situpenya kand.. mistetstv. Spets. 17.00.03 – Muzichne mistetstvo/L.M.Oparenko. – L., 2007. –19 s.
3. Rudnits'ka O. P. Muzika í kul'tura osobistostí: problemi suchasnoji pedagogíchnoji osvítí: Navchal'niy posibnik / Oksana Petrívna Rudnits'ka. – K.: ÍZIN, 1998. – 248 s.
4. Sipchenko Í.V. Znachennya dosvídu khudozhn'o-pedagogíchnogo spílkuvannya u profesíynomu stanovlenní maybutn'ogo vchitelya [Yelektronniy resurs] / Í.V.Sipchenko. Rezhim dostupa: <http://studentam.net.ua/content/view/3419/97/>.
5. U Ífan. Metodika pídgotovki maybutnikh uchitelív muziki krajini í Kitayu do roboti v umovakh políkul'turnogo seredovishcha: avtoreferat dis.. na zdobuttya nauk. stupenya kand.. ped..nauk spets. 13.00.02 – teoríya í metodika muzichnogo navchannya / U Ífan. – Kijiv, 2012. – 20 s.
6. U Khuymín. Khudozhn'o-komunikativniy dosvíd: sutníst' ponyattya ta struktura / Khuymín U // Naukoviy chasopis NPU ímení M. P. Dragomanova. Seríya 14 : Teoríya í metodika mistets'koi osvítí. – 2015. – Vip. 18. – S. 61-66.
7. Chzhay Khuan'. Metodika formuvannya tvorchoji íntersub'êktnoji vzaêmódíji vchitelya muziki z dityachim vokal'no-khorovim kolektivom. Avtoref. dis.. na zdobuttya nauk. stupenya kand...ped.nauk spets. 13.00.02 – teoríya í metodika muzichnogo navchannya / Chzhay Khuan'. – Kijiv, 2011. – 19 s.
8. Chzhan Yan'fen. Metodika vokal'noji khudozhn'o-vikonavs'koi pídgotovki maybutnikh uchitelív muziki v uníversitetakh Ukrajini í Kitayu. Dis. ... kand. ped. nauk spets. 13.00.02 – «Teoríya í metodika muzichnogo navchannya» / Chzhan Yan'fen. – Kijiv, 2012. – 253 s.

В статье актуализируется проблема развития художественной и коммуникативной компетентности студентов, будущих вокальных учителей путем организации соответствующего художественного и коммуникативного опыта. Автор утверждает, что основой организации художественного и коммуникативного опыта является определенное противоречие феноменологического характера, поскольку к нему принадлежит опыт, обусловленный внутренними процессами, присущими личности. В этом смысле любой опыт приобретается, накапливается самой личностью. Между тем, все процессы, связанные с психическими состояниями человека, обусловлены его чертам. Но на их эффективность влияют специально организованные методические системы и технологии. Согласно этой точке зрения, опыт развивается. Художественный и коммуникативный опыт - это постепенное развитие комплекса специального обеспечения косвенной коммуникации с художественным процессом: посредством работы и ее интерпретации, а также непосредственно посредством общения с другими людьми в отношении произведения искусства.

Ключевые слова: *опыт, художественная коммуникация, художественный и коммуникативный опыт, организационные формы, будущие вокальные учителя*

The article actualizes the problem of developing students', vocal teachers' artistic and communicative competence by means of organizing relevant artistic and communicative experience. The author argues that the basis for artistic and communicative experience organization is a certain contradiction of phenomenological nature, since experience regarding a person belongs to him and is conditioned by internal processes, inherent to personality. In this sense, any experience is acquired, accumulated by the personality himself. Meanwhile, all the processes related to human's mental states are conditioned by his traits have intra-convertible nature. But their effectiveness is influenced by specially organized methodical systems, tools, technologies etc. According to this point of view, experience is developed.

Artistic and communicative experience is gradual developing of the complex of special provision of indirect communication with art process: through the work and its interpretation, as well as directly through communication with others regarding the work of art. The forms of organization dynamizing the process of formation or accumulation of personal artistic and communicative experience are considered the following: vocal and interactive; mental and communicative, image-based and transformational organizational forms.

Keywords: *experience, artistic communication, artistic and communicative experience, organizational forms, future vocal teachers*

УДК 378+373.67:78.02

Лі Цзяці

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ТА ПРИНЦИПІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються інноваційні підходи сучасних педагогічних досліджень щодо формування художньо-проектних умінь, які є актуальними для проектної діяльності. Обґрунтовано методологічні підходи формування художньо-проектних умінь в процесі вивчення фахових дисциплін майбутніми вчителями музичного мистецтва. Здійснено аналіз процесу формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів музики крізь призму таких підходів: компетентнісний, організаційно-інноваційний, консолідаційний культурологічний, кооперативно-діяльнісний. Відповідно до методологічних підходів визначено художньо-педагогічні принципи формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів музики.

Ключові слова: *методологічні підходи, художньо-проектні уміння, художньо-педагогічні принципи, музичне мистецтво, майбутні вчителі музики.*